

Osmanlı Hukukunda Gedik

Nazan LİLA

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No | General Publication Number: 1565

FCR Sertifika no | Certificate Number: 46550

ISNI: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Kitabe Yayınları

Yayın No | Publication Number: 116

Kitap Adı: Osmanlı Hukukunda Gedik

Book Title: Gedik in Ottoman Law

ISBN: 978-625-97452-7-5

DOI: doi.org/10.70458/fcr.9786259745275

Yazar | Author: Nazan LİLA | orcid.org/0000-0003-4858-233X

Kurum | Institution: Uludağ Üniversitesi

ROR ID: ror.org/ror.org/03tg3eb07

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book – Monograph

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 270

Yayın Tarihi | Publication Date: Mart | March 2025

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: LNMH | Hukuk tarihi | Legal history

BISAC: HIS026000 | Tarih - Osmanlı İmparatorluğu | History - Ottoman Empire

THEMA: LNMH | Hukuk tarihi | Legal history

LC: KKH940 | Osmanlı Hukuku ve İktisadi Sistem | Ottoman Law and Economic System

Atf Bilgisi | Cite as: Lila, Nazan. *Osmanlı Hukukunda Gedik*. Ankara: Kitabe Yayınları, 2025.

© All rights reserved | FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050

Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60

www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

Osmanlı Hukukunda Gedik

Nazan LİLA

Ankara 2025

Yazar Hakkında | About the Author

Nazan LİLA

Lisans eğitimini 2016 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde tamamlamıştır. 2016 yılında Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Hukuku Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başlayan Nazan Lila, aynı yıl Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde araştırma görevlisi olarak göreve başlamıştır. Burada yaklaşık bir yıl görev yaptıktan sonra 2017 yılında Sakarya Üniversitesi İslam Ekonomisi ve Finansı Uygulama ve Araştırma Merkezi'ne (İSEFAM) geçiş yaparak yüksek lisans eğitimini Sakarya Üniversitesi'nde 2018 yılında tamamlamıştır. Aynı yıl Sakarya Üniversitesi'nde İslam Ekonomisi alanında doktora eğitimine başlayan Nazan Lila, "Osmanlı Hukukunda Gedik" başlığıyla yazdığı doktora tezini 2024 yılında savunarak eğitimini tamamlamıştır. Araştırma alanı itibariyle İslam hukuku, İslam iktisadı, Osmanlı iktisat tarihi, İslami finans ve katılım bankacılığı alanlarına odaklanmaktadır. Hâlen Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde görev yapmakta olan Nazan Lila, evli ve iki çocuk annesidir.

Completed her undergraduate education at Marmara University Faculty of Theology in 2016. She started her master's degree at Marmara University, Institute of Social Sciences, Department of Islamic Law in 2016. In the same year, she started to work as a research assistant at Zonguldak Bülent Ecevit University Faculty of Theology. After working there for about a year, she transferred to Sakarya University Islamic Economy and Finance Application and Research Center (RECISEF) in 2017 and completed her master's degree at Sakarya University in 2018. Nazan Lila started her phd education on Islamic Economics at Sakarya University in the same year. She completed her education by defending her phd thesis titled "Gedik in Ottoman Law" in 2024. Her research interests include Islamic law, Islamic economics, Ottoman economic history, Islamic finance and participation banking. Nazan Lila is still working at Bursa Uludağ University Faculty of Theology, and she is married and has two children.

Kitap Hakkında

Osmanlı Hukukunda Gedik

Esnaf teşkilatı, Osmanlı iktisadi sistemi içerisinde kilit rol oynayan birimlerden biridir. Esnafın faaliyetlerini sorunsuz yürütmesi, özellikle İstanbul gibi kalabalık şehirlerde halkın işe sıkıntısı çekmemesi adına Osmanlı Devleti'nin hususi olarak takip ettiği meselelerden biri olagelmıştır. Bu itibarla esnaf birlikleri, mesleklerini icra ederken genel anlamda devlet desteğini çoğunlukla yanlarında bulmuşlardır. Bunun yanında devletin kontrol ve denetimi de esnaf birliklerinin üzerinde olagelmıştır. Osmanlı iktisadi sistemi açısından bu denli önem taşıyan esnaf birlikleri, mesleklerini çoğunlukla vakıf dükkanlarda kiracı olarak icra etmiştir. Esnaf üyeleri vakıf dükkana kiracı olarak girerken mesleki aletlerini de beraberinde getirip yerleştirmiştir. Mesleki aletlerin vakıf dükkanındaki yerleşikliği, hukuki açıdan hakk-ı karara dayalı olarak kiracı esnaf lehine birtakım özel kullanım yetkileri sağlamıştır. Ayrıca vakıf dükkanların tamir ihtiyacı da esnafın söz konusu tasarruf haklarını elde etmesinde kısmen etkili olmuştur. Çalışmanın kapsamı 16, 17 ve 18. yy'da İstanbul esnaf birliklerinde ortaya çıkıp yaygınlaşan gedik sisteminin hukuki açıdan analiz edilmesini içermektedir. Çalışmanın amacı, gedik sisteminin tarihi süreç içerisinde ortaya çıkışında etkili olan faktörlerin tespit edilerek gediğin tarihi serüveninin ayrıntılı şekilde incelenmesidir. Ayrıca gedik kavramının zamanla bünyesine kattığı farklı anlamların ve hukuki açıdan gedik hakkı sağlayan kira sözleşmesinin analiz edilmesi de çalışmanın amaçları arasındadır. Çalışmada izlenen yöntem ise; kaynak tarama, sınıflandırma, tahlil etme ve sentezleme aşamalarından oluşmaktadır. Gedik kavramını hukuki ve iktisadi açıdan analiz etme amacı güden çalışmanın, Osmanlı iktisat tarihi literatürüne katkı sağlaması ve gelecekteki araştırmalara ışık tutması beklenmektedir.

Anahtar kelimeler: Gedik; Esnaf; Alât-ı lâzıme; İmtiyaz; Osmanlı Devleti

About the Book

Gedik in Ottoman Law

The guild organization is one of the units that played a key role in the Ottoman economic system. Ensuring that guild carry out their activities smoothly has been one of the issues that the Ottoman Empire specifically pursued, especially in crowded cities such as Istanbul, in order to prevent people from experiencing food shortages. In this respect, tradesmen's unions have generally found state support while practicing their profession. In addition, the control and supervision of the state has been over the guild's unions. Guild unions, which were so important for the Ottoman economic system, mostly practiced their profession as tenants in foundation shops. When tradesmen members entered the foundation shop as tenants, they brought their professional tools with them and placed them there. The placement of professional tools in the foundation shop provided certain special usage rights in favor of the tenant guild, based on legal decision-making. In addition, the need for repair of foundation shops was partially effective in the guild's ability to obtain these savings rights. The scope of the study includes the legal analysis of the gedik system, which emerged and became widespread in Istanbul guild's unions in the 16th, 17th and 18th centuries. The aim of the study is to examine the historical adventure of the gedik in detail by identifying the factors that were effective in the emergence of the gedik system throughout the historical process. In addition, the aims of the study are to analyze the different meanings that the concept of gedik has acquired over time and the lease agreement that provides the right to gedik from a legal perspective. The method followed in the study is; It consists of source scanning, classification, analysis and synthesis stages. This study is expected to contribute to the Ottoman economic history literature and shed light on future research.

Keywords: Gedik; Guild Organization; Alât-ı lâzıme; Privilege; Ottoman State

*Bu kitabı bu günlere ulaşmamda sonsuz emeği bulunan,
daima hasret ve özlemlerle andığım
merhum ANNEM'e ithaf ediyorum...*

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	11
------------	----

BİRİNCİ BÖLÜM

GEDİĞİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ İLE DOĞUŞU VE GELİŞİMİ:

16. VE 17. YÜZYIL	15
1.1. Erken Modern Dönemde Osmanlı Esnafının Karşılaştığı İktisadi Problemler	15
1.2. Gediğin Tanımı, Mahiyeti ve Hukuki Dayanağı	22
1.3. Gedik Kavramına Kaynaklık Eden Üst Kavramlar	31
1.4. Uzun Süreli Tasarruf Hakkı Sağlayan Diğer Başlıca Uygulamalar.....	45
1.5. Gediğin Ortaya Çıkışına Zemin Hazırlayan Faktörler	58
1.6. Gediğin Tarihi Serencamı: İnhisar Öncesi Dönem.....	78

İKİNCİ BÖLÜM

GEDİĞİN İMTİYAZ ANLAMINI KAZANMASI: 18. YY 99 |

2.1. Osmanlı Devleti'nde İnhisar Uygulaması ve Gediklerle İlişkisi ..	99
2.2. Gedik Kavramının İmtiyaz Anlamında Kullanımı.....	118
2.3. Gediklerin Tescil Süreci.....	121
2.4. Gediklerin Teminat Aracı Olarak Kullanılması ve İkincil Piyasada Tedavülü	126
2.5. Fetva Mecmualarında Gedik	138
2.6. Genel Değerlendirme.....	143

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HUKUKİ AÇIDAN GEDİK..... 147 |

3.1. Gedik Hakkı Sağlayan Kira Sözleşmesi.....	147
3.2. Gedik Hakkı Sağlayan Kira Sözleşmesinin Hukuki Sonuçları... 174	
3.2.1. Kiracının Hak ve Yükümlülükleri	174
3.2.2. Vakıf Mütevellisi veya Vakıf Mutasarrıfının Hak ve Yükümlülükleri	193
3.3. Gediklerin Konu Olduğu Hukuki Muameleler	205

SONUÇ	243
KAYNAKÇA	249
EKLER	258
DİZİN	267